

Sygn. akt III AUa 1843/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń
Sędziowie:	SA Michał Bober SA Grażyna Czyżak

po rozpoznaniu w dniu 12 maja 2020 r. w Gdańsku na posiedzeniu niejawnym

sprawy B. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N.

o wysokość świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N.

od wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku z dnia 11 października 2019 r., sygn. akt V U 719/19

oddala apelację.

SSA Michał Bober SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń SSA Grażyna Czyżak

Sygn. akt III AUa 1843/19

UZASADNIENIE

Ubezpieczona B. S. wniosła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N. z 23 maja 2019 r., znak (...) odmawiającej wznowienia postępowania w sprawie oraz decyzji z 3 lipca 2019 r., znak (...) odmawiającej przywrócenia terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, domagając się przywrócenia terminu oraz przeliczenia wysokości jej emerytury z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N. wniósł o oddalenie odwołań podnosząc, że ubezpieczona skargę o wznowienie postępowania wniosła z uchybieniem przepisane go terminu i nie uprawdopodobniła, że uchybienie terminu nastąpiło bez winy ubezpieczonej.

Sąd Okręgowy w Słupsku wyrokiem z dnia 11 października 2019 r. zmienił zaskarżone decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N. w ten sposób, że ustalił wysokość emerytury ubezpieczonej B. S. od 1 lipca 2019 roku bez pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych wcześniej emerytur (pkt I)

i stwierdził odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt I).

Sąd ustalił, że ubezpieczona, urodzona (...), pobierała emeryturę tzw. wcześniejszą, której wysokość na czerwiec 2014 wynosiła 771,13 zł i była niższa od najniższej emerytury. Z tego względu ZUS podwyższył emeryturę do najniższej i wypłacał kwotę 844,45 zł. Decyzją z 15 kwietnia 2014 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonej emeryturę od 3 kwietnia 2014 r. tj. od ukończenia powszechnego wieku emerytalnego. Wysokość emerytury ustalono na 577,34 zł dzieląc podstawę obliczenia przez średnie dalsze trwanie życia. Podstawę obliczenia stanowiła suma składek zewidencjonowanych na koncie z uwzględnieniem waloryzacji 22.550,67 zł i kwoty zwaloryzowanego kapitału początkowego w wysokości 177.267,79 zł pomniejszona o sumę kwot pobranych wcześniej emerytur 53.463,26 zł. Tę podstawę obliczenia podzielono przez 253,50 m-cy (średnie dalsze trwanie życia) i uzyskano kwotę 577,34 zł. Wysokość emerytury liczona bez potrącania sumy kwot pobranych wcześniej emerytur wynosi 788,24 zł (22.550,67 zł składki plus 177.267,79 zł kapitał = 199.818,46 zł, podzielone przez 253,50 = 788,24 zł). Po przeliczeniu emerytury w związku z przeliczeniem kapitału początkowego decyzją z 13 października 2015 r. emerytura liczona bez dokonywania potrąceń sumy kwot pobranych wcześniej emerytur wynosi 926,32 zł. Dnia 23 kwietnia 2019 r. ubezpieczona złożyła wniosek o przeliczenie emerytury w związku z wyrokiem TK z 6 marca 2019 r. sygn. akt P 20/16. Zaskarżoną decyzją z 23 maja 2019 r., znak (...), organ rentowy odmówił wznowienia postępowania w sprawie, a decyzją z 3 lipca 2019 r., znak (...) organ rentowy odmówił przywrócenia terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania.

Sąd Okręgowy uznał odwołanie za zasadne stwierdzając, że wniosek ubezpieczonej złożony w pozwanym organie rentowym w dniu 19 lipca 2019 r. należy potraktować jako wniosek o ponowne ustalenie wysokości świadczenia emerytalnego, w związku z treścią wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r., sygn. akt P 20/16.

Sąd odwołując się do brzmienia art.190 ust. 1 i 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uznał, że tryb właściwy w sprawach o ustalenie uprawnień do emerytur i rent i ich wysokości to art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j. t. Dz. U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.; zwana dalej: "ustawą emerytalną"). Nową okolicznością, w rozumieniu powołanego przepisu prawnego, jest stwierdzona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego niezgodność z Konstytucją RP przepisu prawnego zastosowanego przez organ rentowy przy ustalaniu wysokości emerytury przyznanej ubezpieczonej od 10 marca 2014 r.

W uzasadnieniu zaskarżonego Sąd Okręgowy rozstrzygnięcia odwołał się do orzecznictwa Sądu Najwyższego odnoszącego się do podstawy prawnej wznowienia postępowania w trybie art. 83 a ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j. t. Dz. U. z 2019 nr., poz. 300; dalej: "ustawa systemowa") art. 114 ustawy emerytalnej, a w szczególności rozumienia pojęcia „okoliczności” w rozumieniu tego przepisu oraz do brzmienia przepisów proceduralnych - art. 477¹⁴ § 1 i 2 k.p.c. Powołane przepisy nie określają sposobu zmiany decyzji, z całą pewnością jednak istota sprawy zależy od wniosku ubezpieczonego, gdyż postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter zarówno rozpoznawczy i kontrolny. Zasadniczym celem postępowania sądowego jest merytoryczne rozstrzygnięcie o żądaniach strony co do których powstał spór.

W przedmiotowej sprawie ubezpieczona we wniosku złożonym w organie rentowym domagała się przeliczenia emerytury w związku z wyrokiem TK. Pozwany organ rentowy prawidłowo odczytał intencję ubezpieczonej, ale nie orzekł merytorycznie. Z tych przyczyn Sąd Okręgowy uznał, że zachodzą podstawy do zmiany zaskarżonej decyzji i ustalenie wysokości emerytury ubezpieczonej od 1 lipca 2019 r. (miesiąc złożenia wniosku) bez pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych wcześniej emerytur- art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Sąd wskazał, że w wyroku nie orzekł o innych elementach, które winny się znaleźć w decyzji ustalającej ponownie wysokość emerytury albowiem nie było to istotne dla rozpoznania sprawy. Spór w niniejszym procesie koncentrował się na metodzie/sposobie ustalenia podstawy obliczenia emerytury przyznanej od 2014 r. decyzją z 10 marca 2014 r. Po uprawomocnieniu się wyroku organ rentowy wyda decyzję wykonującą wyrok, w której przeliczając emeryturę od 1 lipca 2019 r. wskaże kwoty składające się na podstawę obliczenia emerytury i wysokość świadczenia po dokonanych

corocznych waloryzacjach. Od tej decyzji ubezpieczona będzie miała prawo wnieść odwołanie, jeśli uzna, że wysokość emerytury jest źle ustalona.

W punkcie drugim wyroku stwierdzono odpowiedzialność organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji - art. 118 ust. 1a ustawy emerytalnej. Zdaniem Sądu organ rentowy mógł wydać prawidłową decyzję, gdyż jej wydanie wymagało jedynie dokonanie oceny prawnej złożonego wniosku. Wadliwość związana z niewłaściwym zastosowaniem prawa materialnego, błędną wykładnią, wadliwością legislacji obciąża organ rentowy, nie ubezpieczonych. Podobnej oceny w zakresie rozumienia odpowiedzialności organu rentowego w rozumieniu art. 118 ust. 1 a ustawy emerytalnej dokonał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 21 czerwca 2018 r., sygn. III AUa 332/18 (LEX nr 2549838). Należało orzec o odpowiedzialności organu rentowego, gdyż wysokość emerytury- liczonej według zasad z art. 26 ustawy emerytalnej - bez potrącenia z podstawy obliczenia wypłaconych po 10 marca 2014 r. świadczeń emerytalnych, jest wyższa od dotychczas wypłacanej. Wówczas, po uprawomocnieniu się wyroku, organ rentowy wydając decyzję wykonującą wyrok będzie musiał wypłacić różnicę między obu świadczeniami wraz z odsetkami od poszczególnych miesięcznych świadczeń (różnic w wysokości miesięcznych świadczeń). Ponieważ przepisy k.p.a. nie mają zastosowania, to data złożenia w organie rentowym wniosku o przeliczenie emerytury ma znaczenie jedynie dla ustalenia daty od jakiej emeryturę należy przeliczyć. Bezskuteczny wpływ miesięcznego terminu liczonego od daty ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego do daty złożenia wniosku o przeliczenie emerytury nie ma znaczenia dla rozpoznania sprawy.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości. Apelujący zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, w szczególności:

- art. 180 k.p.a. poprzez jego niezastosowanie w niniejszej sprawie w sytuacji, gdy przepisy dotyczące ubezpieczeń społecznych nie ustalają odmiennych zasad postępowania w sprawie wznowienia postępowania w związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającego niezgodność aktu prawnego z Konstytucją RP - co z pewnością miało wpływ na wydane orzeczenie;
  - art. 321 § 1 k.p.c. poprzez wyrokowanie co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem i zasądzenie ponad żądanie polegające na zobowiązaniu pozwanego do ustalenia wysokości emerytury ubezpieczonej przyznanej decyzją z dnia 15.04.2014r.bez pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych wcześniej emerytur;
- art. 477⁹ i art. 477¹⁴ k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i rozstrzygnięcie co do przedmiotu, który nie był objęty przez zaskarżone decyzje gdyż dotyczyły one odmowy wznowienia postępowania oraz odmowy przywrócenie terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, a w tym zakresie Sąd nie orzekł;
- art. 233 kodeksu postępowania cywilnego wyrażające się, poprzez sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego i przez ustalenie, że pozwany dopuścił się błędu w konsekwencji czego odwołująca ma prawo do obliczenia emerytury w wskazany sposób czemu przeczy obowiązujący system prawny jak i materiał dowodowy, a także poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i dowolne rozstrzygnięcie albowiem Sąd uznając zawinienie organu uchybił zasadom logicznego rozumowania (doświadczenia życiowego), co zaś niewątpliwie miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności:

- art. 190 ust. 4 Konstytucji RP w związku z art. 114 i 124 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2018r., poz. 1270 ze zm.) w związku z art. 145a, art. 146 i 180 ustawy z dnia 14.06.1960r. kodeks postępowania administracyjnego poprzez błędna subsumcję polegającą na uznaniu przez Sąd Okręgowy, iż art. 114 ustawy emerytalnej stanowi podstawę do wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania gdy tymczasem wznowienie to winno się odbywać za zasadach właściwych dla danego postępowania tj. zgodnie z

przepisami ustawy o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2018r., poz. 1270 ze zm.) i pomocniczo kodeksu postępowania administracyjnego w oparciu o nowe okoliczności istniejące w dacie decyzji;

- art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (z. U. jw.) poprzez błędną subsumcję przy wzruszaniu decyzji wydanej w oparciu o akt normatywny uznany orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodny z Konstytucją w sytuacji i uznaniu tegoż orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i skargi o wznowienie jako nowe okoliczności umożliwiające przeliczenie, a w konsekwencji błędnemu zobowiązaniu organu rentowego poprzez ustalenie Pani B. S. wysokości emerytury od 1 kwietnia 2019r. bez pomniejszania podstawy obliczenia emerytur o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych wcześniej emerytur.

Wskazując na wymienione zarzuty organ rentowy wnosi o zmianą zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołań wnioskodawczyni, ewentualnie o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny aprobuje ustalenia i rozważania poczynione przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz przyjmując je za własne co oznacza, że nie zachodzi konieczność ich szczegółowego powtarzania (por. wyroki Sądu Najwyższego z 27.03.2012 r., III UK 75/11; z 14.05.2010 r., II CSK 545/09; z 27.04.2010 r., II PK 312/09; z 20.01.2010 r., II PK 178/09; z 08.10.1998 r., II CKN 923/97).

W sprawie, na etapie postępowania apelacyjnego podniesiono zarzuty dotyczące aspektu proceduralnego. Pozwany, z uwagi na treść zaskarżonej decyzji, zakwestionował dopuszczalność orzekania przez Sąd o ponownym ustaleniu wysokości emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Oczywiście jest, że czynnik proceduralny wyprzedza wątpliwości materialnoprawne, należy go zatem omówić jako pierwszy.

Rozpoczynając rozważania w tym zakresie, trzeba stwierdzić, po pierwsze, że w zaskarżonych decyzjach organ rentowy przesądził o odmowie wznowienia postępowania zakończonego decyzją z dnia 15 kwietnia 2014 r. W tym stanie rzeczy powstaje pytanie o zakres decyzji organu rentowego, a w szczególności, czy należy go utożsamiać tylko z rozstrzygnięciem, czy też identyfikuje go również uzasadnienie oraz użyta podstawa prawna.

Szukając odpowiedzi, wstępnie trzeba zaznaczyć, że w ocenie Sądu Apelacyjnego wnioski ubezpieczony z dnia 23 kwietnia 2019 r. o „przeliczenie emerytury w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 roku sygn. akt P 20/16”, może być rozpoznany nie tylko w trybie skargi o wznowienie postępowania - na podstawie art. 145a k.p.a., ale również przy zastosowaniu konstrukcji quasi wznowienia (uproszczonego) uregulowanego obszernie w art. 114 ustawy emerytalnej. Spostrzeżenie to jest ważne, jeśli weźmie się pod uwagę, że organ rentowy wydając decyzję w ramach pierwszej podstawy prawnej, a Sąd Okręgowy orzekając na podstawie drugiej, nie wyszli poza konstrukcję ustalenia wysokości emerytury.

Po tej wstępnej uwadze można przejść do bardziej szczegółowych rozważań.

Ostatnio szczegółowo do zastosowania art. 321 § 1 k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych odniósł się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 września 2017 r., II UK 413/16, OSNP 2018 Nr 7, poz. 96. Wskazał, że przepis ten wyraża kardynalną zasadę wyrokowania dotyczącą przedmiotu orzekania, według której sąd związany jest żądaniem zgłoszonym przez powoda w powództwie, a więc nie może wbrew żądaniu pozwu zasądzić czegoś jakościowo innego albo w większym rozmiarze lub uwzględnić powództwo na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda. Nie można przy tym pominąć, że art. 321 § 1 k.p.c. odwołuje się do schematu "żądanie - wyrok". Zakłada, że między tymi czynnikami powinno nastąpić symetria. Dlatego zakazano orzekać co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wzorzec ten nie da się jednak w prosty sposób skopiować. Wynika to z tego, że w miejsce relacji "żądanie - wyrok", występuje szablon "żądanie (wniosek)

- decyzja - odwołanie - wyrok" albo przy działaniu organu rentowego z urzędu,

"decyzja - odwołanie - wyrok" (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2016 r., III UZP 11/16, LEX nr 2086134). W tych okolicznościach powstaje pytanie o to, w jaki sposób rozumieć przekaz z art. 321 § 1 k.p.c. na gruncie sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Odnosząc się do tej kwestii, Sąd Najwyższy wskazał, że należy uwzględnić specyfikę wyznaczającą sposób wyrokowania przez sąd ubezpieczeń społecznych. Oddala on odwołanie, jeśli nie ma podstaw do jego uwzględnienia (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.) albo zmienia zaskarżoną decyzję w całości lub w części i orzeka co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.). Wzorzec ten nie daje podstawy do twierdzenia, że w omawianym postępowaniu odrębnym rozstrzygnięcie sądu nie koresponduje z zakresem wskazanym w decyzji administracyjnej. Wynika to z tego, że zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 8 października 2015 r., I UK 452/14, LEX nr 1816588; z dnia 17 marca 2016 r., III UK 83/15, LEX nr 2026236; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214).

O ile nie ma wątpliwości, że treść decyzji administracyjnej dookreśla sferę, do której ma odnosić się wyrok sądu, o tyle nie jest jasne jaką rolę odgrywa odwołanie. W wielu judykatach można znaleźć zapatrywanie, że przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja oraz wniesione od niej odwołanie (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2014 r., I UZP 4/13, LEX nr 1469177; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2013 r., I UK 12/13, LEX nr 1331260; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286). W innych orzeczeniach doprecyzowano, że przedmiot sporu w sprawach ubezpieczeniowych determinuje w pierwszej kolejności przedmiot decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie zakres odwołania od tej decyzji, ponieważ rozpoznając odwołanie od decyzji organu rentowego, sąd ubezpieczeń społecznych rozstrzyga o zasadności odwołania w granicach wyznaczonych, z jednej strony, zakresem samego odwołania, a z drugiej przez przedmiot decyzji (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 1 września 2010 r., III UK 15/10, LEX nr 667499; z dnia 9 września 2010 r., II UK 84/10, LEX nr 661518; z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 Nr 5, poz. 121 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 Nr 15, poz. 601 i z dnia 13 października 2009 r., II UK 234/08, LEX nr 553692; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214). Przeprowadzony wywód oznacza, że w judykaturze powszechnie przyjmuje się, że to treść decyzji wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania sądu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 Nr 15, poz. 601; z dnia 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 10 marca 2011 r., III UZ 1/11, LEX nr 846597; z dnia 5 sierpnia 2011 r., III UZ 17/11, LEX nr 1422061; z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 310/11, LEX nr 1215418 oraz z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 Nr 5, poz. 121; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 7 kwietnia 2011 r., I UK 357/10, LEX nr 863946 oraz z dnia 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610; wyroki Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 września 2012 r., III AUa 683/12, LEX nr 1217726; z dnia 16 stycznia 2013 r., III AUa 1067/12, LEX nr 1254421; z dnia 24 stycznia 2013 r., III AUa 1084/12, LEX nr 1254423 oraz z dnia 25 lutego 2014 r., III AUa 821/13, LEX nr 1438090; wyroki Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 17 stycznia 2013 r., III AUa 1021/12, LEX nr 1281006; z dnia 13 marca 2013 r., III AUa 1261/12, LEX nr 1292827 oraz z dnia 25 czerwca 2013 r., III AUa 296/13, LEX nr 1342367; wyroki Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 16 kwietnia 2013 r., III AUa 1347/12, LEX nr 1312042 oraz z dnia 9 maja 2013 r., III AUa 1128/12, LEX nr 1322497; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 marca 2013 r., III AUa 2535/12, LEX nr 1306075; wyrok Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 7 marca 2013 r., III AUa 1237/12, LEX nr 1306029; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 9 października 2013 r., III AUa 422/13, LEX nr

1378613). W rezultacie, sąd naruszy zakaz z art. 321 § 1 k.p.c., gdy będzie wyrokował co do kwestii nie znajdującej odzwierciedlenia w decyzji organu rentowego.

Mając na uwadze powyższe rozważania, trudno zaakceptować stanowisko pozwanego, że wyrok Sądu Okręgowego nie korespondował z przedmiotem wyznaczonym w zaskarżonej decyzji. Zrozumienie tej konkluzji nie jest możliwe bez uwzględnienia właściwości postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Ma ono wprawdzie charakter kontrolny, dominują jednak w nim właściwości rozpoznawcze. W konsekwencji, to ta druga cecha wyznacza rolę sądu, która polega na samodzielnej ocenie przesłanek warunkujących prawo do świadczenia lub zobowiązanie. Wynika to stąd, że od momentu wniesienia odwołania do sądu rozpoznawana sprawa staje się sprawą cywilną, podlegającą rozstrzygnięciu wedle reguł właściwych dla tej kategorii. Jego zasadność ocenia się na podstawie właściwych przepisów prawa materialnego i dlatego postępowanie sądowe skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych, spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., III UK 84/15, LEX nr 2023932). Sąd ubezpieczeń społecznych ocenia zasadność roszczeń odwołującego się, a nie formalną legalność postępowania przed organem rentowym. Chociaż bezpośrednim przedmiotem postępowania jest decyzja organu rentowego, to jednak sąd ubezpieczeń społecznych wyjaśnia istotę sprawy dotyczącą prawa, zobowiązania albo roszczenia strony, co znajduje właściwe zwieńczenie w kompetencji tego sądu do oddalenia odwołania, jeżeli nie ma podstaw do jego uwzględnienia (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.) albo zmiany zaskarżonej decyzji w całości lub w części i orzeczenia co do istoty sprawy - art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2010 r., II UK 336/09, LEX nr 604222; z dnia 8 maja 2012 r., II UK 240/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 98, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2011 r., III UK 221/10, LEX nr 1124107; z dnia 23 listopada 2011 r., III UK 38/11, LEX nr 1124106; z dnia 23 listopada 2011 r., III UK 10/11, LEX nr 1124105 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2011 r., I UZP 3/10, OSNP 2011 nr 17-18, poz. 233).

W związku z powyższym, zasada, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie - art. 477⁹ k.p.c., art. 477¹⁴ k.p.c. (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215; z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214), nie daje podstaw do twierdzenia, że sąd ubezpieczeń społecznych jest związany materialnoprawną podstawą wskazaną w decyzji organu rentowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 października 2008 r., I UK 88/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 100; z dnia 24 maja 2012 r., II UK 264/11, LEX nr 1227968; z dnia 11 grudnia 2013 r., III UK 15/13, LEX nr 1467152; z dnia 15 października 2015 r., I UK 461/14, LEX nr 1818224). Zatem kontrola zaskarżonej decyzji nie ogranicza się do zbadania prawidłowości kwalifikacji prawnej przyjętej przez organ rentowy, ale polega na zbadaniu materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia. W rezultacie, sąd ubezpieczeń społecznych nie jest związany błędną kwalifikacją prawną, czy wadliwym uzasadnieniem zaskarżonej decyzji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2017 r., I UK 220/17, OSNP 2018 Nr 8, poz. 109). W przypadku decyzji wydawanych z urzędu znaczenie ma treść rozstrzygnięcia, a podnoszona przez organ rentowy podstawa prawna (lub jej brak) nie niweczy merytorycznej oceny decyzji przez sąd. Przeciwnie stanowisko pozostaje w opozycji do funkcji jurysdykcyjnej sądu. Skoro sąd drugiej instancji nie jest związany błędną podstawą prawną rozstrzygnięcia sprawy przyjętą przez sąd pierwszej instancji, to tym bardziej sąd ubezpieczeń społecznych nie może być związany błędną kwalifikacją prawną wydanej decyzji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., I UK 88/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 100).

Przedstawione tezy znajdują odzwierciedlenie również w argumentach systemowych. Sąd ubezpieczeń społecznych nie ma uprawnień kasatoryjnych (poza nielicznymi wyjątkami), co oznacza odejście od bezpośredniej kontroli sądowej decyzji rentowych (K. Kolasiński, Rozpoznawanie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, Warszawa 1989, s. 116). Zasadniczym celem postępowania przed sądem jest merytoryczne rozstrzygnięcie o żądaniach strony albo o jej sytuacji

prawnej, co do których powstał spór (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1996 r., II URN 1/96, OSNAPIUS 1996 Nr 21, poz. 324).

Występowanie w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych funkcji kontrolnej i rozpoznawczej implikuje konieczność rozważenia ich wpływu na rozstrzygnięcie sądowe. Pierwsza funkcja została ograniczona jedynie do materialnoprawnej oceny legalności decyzji administracyjnej. Druga została zdeterminowana przedmiotem i zakresem decyzji organu rentowego. W rezultacie, postępowanie sądowe względem postępowania administracyjnego jest z jednej strony jego kontynuacją, zaś z drugiej, nie można pominąć jego odmienności. Funkcja rozpoznawcza postępowania sądowego zawiera w sobie element odrębności i niezależności od wcześniejszego rozstrzygnięcia organu rentowego. Rolą sądu ubezpieczeń społecznych nie jest zatem wskazywanie uchybień i niedociągnięć organu rentowego, ale merytoryczne rozstrzygnięcie o sytuacji prawnej ukształtowanej wcześniej w decyzji administracyjnej. Prowadzi to do wniosku, że niepewność co do podstawy prawnej, na której oparł się Zakład Ubezpieczeń Społecznych (albo posłużenie się przez organ rentowy błędną podstawą prawną), nie wstrzymuje materialnoprawnej kontroli sądu, jeśli z treści decyzji można odczytać intencję rozstrzygnięcia.

Prawidłowo zatem Sąd Okręgowy przyjął, że wniosek ubezpieczonej z dnia 24 kwietnia 2019 r. zmierzający do ponownego przeliczenia świadczenia ubezpieczonej w związku wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego powinien być rozpoznawany nie tylko pod kątem przesłanek wznowienia z Kodeksu postępowania administracyjnego, ale również, a nawet przede wszystkim pod kątem podstawy przeliczenia z art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Ponieważ organ rentowy w tym zakresie nie wydał decyzji w przedmiocie złożonego wniosku, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. uprawniony był do rozpoznania tego wniosku również w trybie art. 114 ustawy emerytalnej.

Przeprowadzony wywód wyjaśnia, że Sąd pierwszej instancji nie naruszył art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ k.p.c. i art. 477⁹ k.p.c.

Brak jest również podstaw do uznania, że naruszony został art. 180 k.p.a. Argumentacja organu rentowego jest nietrafna, ponieważ pierwszeństwo ma zastosowanie ustawa emerytalna. Problem nie sprowadza się do tego czy możliwe jest zastosowanie art. 114 ustawy emerytalnej, wobec istnienia w Kodeksie postępowania administracyjnego instytucji wznowienia postępowania, lecz to czy spełnione zostały przesłanki do zastosowania art. 114 ustawy emerytalnej. To przesądza powyżej, a jeżeli tak to nie ma znaczenia okoliczność, że brak było podstaw do ponownego obliczenia wysokości emerytury jako skutek zastosowania instytucji wznowienia postępowania, przewidzianej w k.p.a. Instytucje wznowienia postępowania z k.p.a. i ponownego ustalenia prawa/wysokości emerytury z art. 114 ustawy emerytalnej są niezależne o tyle, że brak podstaw do zastosowania jednej z nich, nie oznacza niemożliwości zastosowania drugiej. Przeciwnie pozytywne dla ubezpieczonego zastosowanie jednej z nich może ograniczać, bądź wyłączać zastosowanie drugiej instytucji prawnej.

Kolejny zarzut podnoszony w apelacji to w zarzut dotyczący naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Wbrew twierdzeniom pozwanego zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. okazał się nietrafny. Sąd Okręgowy przeprowadził bowiem dokładne i wyczerpujące postępowanie dowodowe, a zgromadzony w sprawie materiał dowodowy poddał kompleksowej analizie, wyprowadzając trafne, logiczne i przekonywujące wnioski. Ocena dokonana przez sąd pierwszej instancji jest zgodna z dyspozycją art. 233 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego. Z pisemnego uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika bowiem, na jakich dowodach oparł się Sąd dokonując ustaleń i z jakich przyczyn uznał je za wiarygodne. Prawidłowość zaskarżonego wyroku wynika z poprawnego ustalenia faktów i na dokonaniu przez Sąd pierwszej instancji właściwej oceny stanu faktycznego pod kątem zastosowania przepisów prawa materialnego.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy prawidłowo zastosował art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Skoro w myśl wyroku w sprawie III UK 145/12, pod pojęciem "okoliczności" należy rozumieć ogół wymagań formalnych i materialnoprawnych związanych z ustaleniem decyzją rentową prawa do świadczeń emerytalno-

rentowych (wyrok Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2004 r., II UK 228/03, OSNP 2004 Nr 19, poz. 341), to ujawnieniem "okoliczności" w rozumieniu art. 114 ustawy emerytalnej może być stwierdzenie, że wcześniejsza decyzja organu rentowego ustalająca wysokość emerytury wnioskodawczynie urodzonej w (...) r., z pomniejszeniem o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur w wysokości przed odliczeniem zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych i składki na ubezpieczenie zdrowotne była wydana z zastosowaniem przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., który został uznany za niezgodny z art. 2 Konstytucji RP wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. sygn. akt P 20/16 (Dz.U.2019.539). Mając zaś na względzie zarysowaną w orzecznictwie Sądu Najwyższego koncepcję "obiektywnej błędności decyzji organu rentowego", przepis art. 114 ustawy emerytalnej tym bardziej powinien znajdować zastosowanie, gdy obiektywnie wadliwa decyzja organu rentowego, w zakresie ustalenie wysokości świadczenia emerytalnego, jest efektem zastosowania niekonstytucyjnej normy świadczenie (jego część).

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 374 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSA Michał Bober SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń SSA Grażyna Czyżak